

NO GSIPI
NO GSIPI
NO GSIPI
NO GSIPI
NO GSIPI
NO GSIPI
NO GSIPI

NO GSIPI

NO GSIPI

خوشنویسی

خوشنویسی یا خطاطی به معنی زیبانویسی یا نوشتن همراه با خلق زیبایی است و فردی که این فرایند توسط او انجام می‌گیرد خوش نویس نام دارد به‌خصوص زمانی که خوش نویسی حرفه‌ی شخص باشد گاهی درک خوشنویسی به عنوان یک هنر مشکل است به نظر می‌رسد برای درک و لذت بردن از تجربه بصری خوشنویسی باید بدانیم خوشنویس افزون بر نگارش یک متن سعی داشته اثری هنری با ارزش‌های زیبایی شناختی خلق کند^[۱] از این رو خوشنویسی با نگارش ساده مطالب و حتا طراحی حروف و صفحه‌آرایی متفاوت است همچنین از آنجایی که این هنر جنبه‌هایی از سنت را در دل خود دارد باید آن را تا حدی از ناپیوگرافی که مبتنی بر ارزش‌های گرافیکی مدرن و کارهای چاپی است متمایز کرد خوشنویسی تقریباً در تمام فرهنگ‌ها به چشم می‌خورد اما در مشرق زمین و به‌ویژه در سرزمین‌های اسلامی و ایران در قله هنرهای بصری واقع است خوشنویسی اسلامی و بیش از آن خوشنویسی ایرانی تعادلی است حیرت‌انگیز میان تمامی اجزا و عناصر تشکیل دهنده آن تعادل میان مفید و مورد مصرف بودن از یک سو و پویایی و تغییر شکل یابندگی آن از سوی دیگر تعادل میان قالب و محتوا که با آراستگی و ملایمت تام و تمام می‌تواند شکل مناسب را برای معانی مختلف فراهم آورد اگر در نظر داشته باشیم که خوشنویسی اسلامی و ایرانی براساس قالب‌ها و قواعد و نظام‌های بسیار مشخصی شکل می‌گیرد و هر یک از حروف قلم‌های مختلف از نظام شکلی خاصی و تا حدود زیادی غیرقابل تغییر برخوردارند آنگاه درمی‌یابیم که ایجاد قلم‌های تازه و یا شیوه‌های شخصی خوشنویسان بر مبنای چه ابداع و رعایت حیرت‌انگیزی پدیدار می‌شود در خوشنویسی اندازه هر حرف و نسبت آن با سایر حروف با دقت بسیار بالایی معین شده‌است و هر حرف به صورت یک مدول ثابت درمی‌آید که تخطی از آن به منزله نادیده گرفتن توافقی چندصدساله‌است که همیشه میان خوشنویس و مخاطب برقرار بوده و با رضایت طرفین حاصل می‌آمده‌است حتی ترتیب شکل کلمات نیز براساس مبانی مشخصی تعیین می‌شده که در رسم الخط^[۲] ها و آداب‌المشق^[۳] ها از جانب اساتید بزرگ تنظیم و ارائه شده‌است قرارگیری کلمات نیز یعنی کرسی هر سطر هر چند نه به صورت کاملاً پیش‌بینی و تکلیف شده که ناممکن بوده‌است اما به شکل سلیقه مطلوب زمینه زیبایی شناختی پیشنهادی خاص خود را دارا بوده‌است

خوشنویسی اسلامی خوشنویسی همواره برای مسلمانان اهمیتی خاص داشته‌است زیرا در اصل آن را هنر تجسم کلام وحی می‌دانسته‌اند آنان خط زیبا را نه فقط در استنساخ قرآن بلکه در اغلب هنرها به کار می‌بردند^[۴] خوشنویسی یا خطاطی در کلیه کشورهای اسلامی همواره به عنوان والاترین هنر مورد توجه بوده‌است مردمان این سرزمین‌ها به‌ویژه ایرانیان در اوج قدرت و نهایت ظرافت در این هنر تجلی یافت و خوشنویسی به مانند محوری در میان سایر هنرهای بصری ایفای نقش کرده‌است خوشنویسی از قرون اولیه اسلامی تا کنون در کلیه کشورهای اسلامی و مناطق تحت نفوذ مسلمانان با حساسیت و قدرت تمام در اوج جریانات هنری بوده‌است قدیمی‌ترین نسخه قرآن به خط کوفی است و به علی بن ابی‌طالب منسوب است پس از قرن پنجم هجری خط کوفی تقریباً جای خود را به خط نسخ داد که حروف آن بر خلاف حروف زاویه‌دار خط کوفی منحنی و قوس دار است^[۵] در اوایل قرن چهارم سال ۳۱۰ هجری قمری ابن مقفله بیضاوی شیرازی خطوطی را بوجود آورد که به خطوط ششگانه یا اقلام سته معروف شدند که عبارتند از^[۶] محقق ریحان ثلث نسخ رقاع و توقیع که وجه تمایز آنها اختلاف در شکل حروف و کلمات و نسبت سطح و دور در هر کدام می‌باشد همچنین او برای این خطوط قواعدی وضع کرد که به اصول دوازده‌گانه خوشنویسی معروفند و عبارتند از^[۷] ترکیب کرسی نسبت ضعف قوت سطح دور صعود مجازی نزول مجازی اصول صفا و شأن^[۸] یک قرن بعد از ابن مقفله ابن بواب برای خط نسخ قواعدی تازه ایجاد کرد و این خط را کامل نمود در قرن هفتم جمال الدین یاقوت مستعصمی به این خط جان تازه‌ای بخشید و قرآن کریم را برای چندین بار کتابت نمود^[۹]

خوشنویسی ایرانی درحالی که عمده تبدیل نگارش معمولی کلمات به خوشنویسی هنرمندانه به عهده ایرانیان بوده‌است رفته رفته ایرانیان سبک و شیوه‌هایی مختص به خود را در خوشنویسی ابداع کردند هر چند این شیوه‌ها و قلم‌های ابداعی در سایر کشورهای اسلامی هم طرفدارانی دارد اما بیشتر مربوط به ایران و کشورهای تحت نفوذ آن همچون کشورهای آسیای میانه افغانستان پاکستان و هند می‌باشد در این منطقه نیز خوشنویسی همواره به عنوان والاترین شکل هنرهای بصری مورد توجه بوده و دارای لطافتی خاص است در ایران پس از فتح اسلام خطاطی به شیوه نسخ وجود داشت در زمان حکومت ایلخانیان اوراق مذهب کتاب‌ها نخستین بار با نقش‌های تزئینی زینت یافت در زمان حکومت تیموریان در ایران خط و خوشنویسی به اوج کمال خود رسید میرعلی تبریزی با ترکیب خط نسخ و تعلیق خط نستعلیق را بنیان نهاد مشهورترین خطاط قرآن در این دوره بایسنقر میرزا بود^[۱۰] آنچه که به عنوان شیوه‌ها یا قلم‌های خوشنویسی ایرانی شناخته می‌شود بیشتر برای نوشتن متون غیر مذهبی نظیر دیوان اشعار قطعات طریف هنری و یا برای مراسلات و مکاتبات اداری ابداع شده و به کار رفته‌است این در حالی است که خط نزد اعراب و ترکان عثمانی بیشتر جنبه دینی و قدسی داشته‌است هر چند آنان نیز برای امور منشی‌گری و غیر مذهبی قلم‌هایی را بیشتر به کار می‌بردند اما اوج هنرنامه‌ای آنان بر خلاف خوشنویسان ایرانی در خط ثلث و نسخ و کتابت قرآن و احادیث قابل رویت است در ایران نیز برای امور مذهبی مانند کتابت قرآن یا احادیث و روایات و همچنین کتبه نویسی مساجد و مدارس مذهبی بیشتر از خطوط ثلث و نسخ

المتحررون الذین سعوا لحجب الفنون العالیة عن الجماهير من خلال ابقائها مقصورة علی فئة معينة من الناس ۞ ۞ بحاجة لمصدر ۞ مدرسة الفن تفرق بین الفنون الجمیلة والحرف الیدویة فی مثل هذه الطریقة الی لا یمکن اعتبار الحرفیین ممارسون للفن ۞

فن الكمبيوتر الفنانین البصریین لم یعد یقتصر عمله علی وسائل الفن التقلیدی ۞ أجهزة الكمبيوتر قد تؤدي إلی تعزيز الفنون البصریة من سهولة ۞ الأداء ۞ ۞ ۞ أو قالب ۞ للتحریر لاستکشاف مكونات متعددة للطباعة ۞ بما فی ذلك الطباعة ثلاثیة الأبعاد ۞ فن الكمبيوتر هو آی فن یمکن للكمبيوتر دورا من إنتاج أو عرض العمل الفني ۞ هذا الفن یمکن أن یمکن صورة صوت صور متحركة فیدیو أقراص مضغوطة دی فی دی لعبة فیدیو موقع خوارزمية أداء أو تثبیت معرض رسوم ۞ العدید من التخصصات التقلیدی الآن تقوم بدمج التقنیات الرقمية و نتیجة لذلك الخطوط بین العمل التقلیدی للفن وعمل الوسائل الجدیة الی تم إنشاؤها باستخدام أجهزة الكمبيوتر كانت غیر واضحة ۞ علی سبیل المثال الفنان قد یجمع بین الرسم التقلیدی مع الفن الحسابی وغیرها من التقنیات الرقمية ۞ نتیجة لذلك تحدید فن الكمبيوتر بواسطة منتجها النهائي یمکن أن یمکن صعبا ۞ ومع ذلك هذا النوع من الفن قد بدأ بالظهور فی المتاحف والمعارض الفنية علی الرغم من أنه لم تثبت شرعیتها بعد بوصفها شكلا قائما بذاته وهذه التكنولوجیا علی نطاق واسع فی الفن المعاصر تعتبر كأداة أكثر من أنها شكلا من أشكال الفن کما هو الحال مع التصویر الزيتی ۞ استخدام الكمبيوتر حجب الفرق بین الرسامون المصورون محررین الصور النماذج ثلاثیة الأبعاد وفنانو الحرف الیدویة ۞ برامج التحریر والتقديم المتطورة أدت إلی تعدد مهارات مطورین الصور ۞ قد یصبح المصورین فنانین رقمیین قد یصبح الرسامین صانعو رسوم متحركة ۞ الحرف الیدویة قد تصبح بمساعدة الحاسوب أو استخدام الكمبيوتر لتولید الصور کقالب ۞ استخدام مقاطع الكمبيوتر الفنية جعلت التمييز الواضح بین الفنون البصریة ومخطط الصفحة أقل وضوحا بفضل سهولة الوصول وتحریر المقاطع الفنية فی عملية ترقیم صفحات الوثیقة وخاصة للمراقبین الذین یفتقرون للبراعة ۞

آرت آرٹ ایسے کم یا کماں نوں آکھیا جاندا اے جیدے وچ چیزاں نوں نشاناں نال اینج دسیا جاندا اے جے اوہ سوہنیاں لکھن آرٹ دی بنی شے کوئی کہانی دسدی اے یا صرف کوئی سوہنا سچ یا مسوس ہون والا جذبہ انسائیکلوپیڈیا ہرینانیکا آرٹ نوں اینج دسد اے ۞ اوہ سوہنیاں شیواں محول یا تجربیاں جنہاں نوں دوجیاں نوں وی دسیا جا سکے تے جنہاں دے بنان وچ سوچ تے گر نوں ورتیا گیا ہوئے ۞ ایتھے آرٹ وچ مورتاں ۞ ۞ بتی بنانا ۞ ۞ تے فوٹوگرافی آندے نیں آرکیٹیکچر نوں وی ویکھے جان والے آرٹ وچ گنیا جاندا اے پر اوہدے وچ اوس شے تے کم لینا اوہدے بنان دا مڈھ ہوندا اے موسیقی تھیٹر فلم نوں آرٹ نال رالایا جاسکدا اے آرٹ فلاسفی دی اک ونڈ اے جیدے وچ ایدی اصل ایذا بنانا تے ایہنوں دسنا آندے نیں آرٹ اک ول یا راہ اے انسانی سوچ یا جذبے نوں دسے یا کسے بور تک اپڑاں لئی ارسطو دی فلاسفی وچ آرٹ اک ودیا تے آئیڈیل نقل ۞ ۞ اے لیو ٹالسٹائی ایہنوں اک بندے توں دو جے بندے تک گل اپڑاں دا پنھا ول کیندا اے مارش ہائیڈر دی اکھ وچ آرٹ اک ایسا ول اے جیدے راہیں کوئی سنکت اپنا آپ دسدی اے

تریخ وینس ولنڈورف آرٹ دے سب توں پرانے نمونے پتھر ویلے توں لبدے نیں وینس ولنڈورف ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ م پ دی اک زنانی دی پتھر دی بنی مورتی اے جیہڑی آسٹریا توں لسی سی لاسکو فرانس وچ زمیں دے اندر غاراں وچوں ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ورے پرانیاں جانوراں تے انساناں دیاں مورتاں کنڈاں تے بنیاں ملیاں نیں ایہناں وچ انسان شکار کردا دسیا گیا اے وشکارلہ پتھر ویلہ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ م پ لنگاں تے نیولتھک ویلے ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ م پ وچ انسان نے وائی بیجی تے اک تھان تے نک کے رہنا سکھیا ربتلاں گنجلیاں ہویاں تے مذہب نے وی مانتا پائی تے انسان نے اپنے فیدے لئی ہتھ نال کئی چیزاں بنائیاں سکھیاں تے فیر کانسی ویلے ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ م پ وچ پھلیاں انسانی ربتلاں پونگریاں پرانے مصر پرانے عراق فارس بڑپہ ربتل چین پرانے یونان روم تے انکا تے مایا دیاں ربتلاں نے اپنیاں آرٹ دیاں ریتاں اپنیاں ضرورتاں تے اپنے کول بون والیاں شیواں توں بنایاں آرٹ اودوں لکھائی دے بنی نال ثرڈا اے لکھائی اپنے مڈھ ویلے توں تے ہیار دے کم نوں سوکھا تے لین دین نوں یاد رکھن لئی بنی لکھائی پہلے مورتاں نال تے فیر وازاں نوں نشان دے کے تے اوہناں نوں جوڑ کے بنائی جاندی اے

پرانا عراق پرانے عراق دا آرٹ دجلہ تے فرات دے دریاواں دے وشکار ۞ ہزار ورے پہلے توں اوتھے پونگرن والیاں اشوری سمیری کالدی ربتلاں وچ بنیا ایتھوں دے آرکیٹیکچر وچ ات تے ذات دا ورتن سی تے ایدے نال زکورت مندر تے وکھریاں پدھراں والے برم بنائے گئے محلاں وچ وکھریاں پدھراں تے سوہنے رکھ لائے گئے جیہڑے پرانی دنیا دیاں ۞ نویکلیاں شیواں وچوں سی بتی بنان دا ول لکڑ نوں چھل کے تے نقشی دیکی پتھر نال بنیا تے ایہناں نال مذہبی شکاری تے فوجی وکھالے انساناں تے جانوراں نال بنائے جاندے سی سمیری ویلے وچ نکیاں بتیاں جتاں دے کبارے نکھے رتکلے پتھر دیاں گجے سر تے چھاتیاں تے ہتھ سی اکادی ویلے دیاں بتیاں دے سر دے وال لمے تے داڑیاں سن جیویں نارام سیں عموری ویلے دیاں بتیاں نوں لاگاش گڈیا وچ سمجیا جاسکدا اے جیدے ج گڈیا نے چادر سر تے ٹوہی تے ہتھ چھاتی تے رکھے نیں اشتر ہوا جیہڑا بابل وچ ۞ ۞ ۞ م پ وچ بنایا گیا سی بابل دے ارکیٹیکچر آرٹ دی وڈی نشانی اے تے ایذا کج حصہ پرگامون میوزیم برلن وچ ہے گیونل شیرنی ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ورے پرانی لائم پتھر دی بنی اک مورتی اے عراق وچ

ایہ اودوں بنی جدوں پہیہ نے لکھن دا ول بنے گئے دکھنی عراق وچ ارک وچ گول پیپ ورگیاں مہراں تے بنیاں مورتاں کہانی ستاندا اک نوپلا ول سی ایہ مہراں پتھر مٹی یا کسے پور شے دیاں وی بنیا ہوسکدیاں سن رات دی رانی عراق چوں لسی کوئی ۱۱۱۱ ورے پرانی پتھر تے بنی عورت دیوی دی بتی اے جیدے پیر پنجھی ورگے دوالے پر سجے کھسے شیر تے الو نیں گڈیا دی بتی ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ م پ ورے پرانی اے ار دا سنینڈرڈ کھڑی بکری تانبہ بلد تے گدھ دی یادگار پرانے عراق دے آرٹ دیاں منیاں پرمنیاں نشانیاں نیں لکھائی دا ول بتن نال پرانے عراقی لکھتاں وچ وی اپنے آپ نوں دسدے نیں گنگامش ۱۱۱۱ صدی م پ وچ لکھی گئی ایدے وچ سمیری تے اکادی دیوتاواں دیاں کہانیاں نیں اثرابسس اکادی ویلے دی اک لکھت اے جیدے وچ بڑاں دی کہانی دسی گئی اے بابل دیاں لکھتاں وچ سب توں مٹی پرمنی لکھت انوما الیش اے جیدے وچ ایس کائنات دے بنی دی کہانی دتی گئی اے

پرانا مصر ملکہ نیفریتی پراں مصری آرٹ ۱۱۱۱ م پ توں لے کے ۱۱۱۱ تک دے ویلے تک پھیلی ہوئی مصری ربتل دی نشانی اے تے ایدے وچ مورتاں بتیاں آرکیٹیکچر تے رل دیاں چیزاں آندیں نیں ایہ مصری آرٹ پرانیاں قبراں تے یادگاری تھانواں توں لبیا تے اینج ایدھے وچ مرن مگروں جیون تے پرانی جانکاری نوں بچان تے زور اے ایہ آرٹ ۱۱۱۱ م پ توں لے کے تیجی صدی تک تے اچیچے دوسرے تے تیسرے شہر ویلے وچ بنیا ۱۱۱۱ ورے دے لمے ویلے وچ ایدا تے باہر دا کوئی اثر ناں پیا تے جس وڈیا ول نال ایہ ثریا تے بنایا گیا انت تک انج دا ای ریا ایس ویلے دا منیا آرٹسٹ پیبلو پکاسو مصری آرٹ توں اثر لیندا اے مصر اک سکا دیس ہون باجوں ایتھے بنیاں مورتاں ٹھیک ملیاں نیں مصر دیاں بتیاں وچوں سب توں چوکھیاں جانیاں جان والیاں رامسیسی اخناتون نیفریتی اوسکورن امنہونپ منکار تے تنخامون نیں مصری پانڈے پتھر توں لے کے مٹی نال بندے سن تے اوہنے تے کالے یا رنگلے نقش بنے ہوندے سن ایہناں وچ عام کر وچ ورش دے پانڈے مرتبان کڑے نیں مصری مندراں ۱۱۱۱ محلاں ۱۱۱۱ برماں ۱۱۱۱ قبراں ۱۱۱۱ تے پور کوئہیاں نوں بنان وچ ات لائم پتھر ریتلا پتھر تے گریناٹ ورتے گئے لکڑ تھوڑی ہون باجوں ایدا ورش تھوڑا اے خوفو دا ابرام ابوالہول کرناک لکسر ادفو دے مندر ایدے وڈے ادھارن نیں مصری لکھتاں تے مورتاں بنان لشی پیپٹرس ورتدے سن ایہ اک بوئے توں بنایا جاندا سی ایدیاں نشانیاں مصر دے سکے موسم وچ رہ گیا پور کلاسیکی دنیا وچ وی ایدا ورش سی پر پر کتے پور ناں رہیاں

پرانا یونان پرانا یونانی آرٹ بتیاں آرکیٹیکچر پانڈے تے مورتاں وچ دسد اے تے ایس نے یورپ تے ایشیاء وچ پاکستان تک اپنے رنگ چھڈے نیں یونانی پانڈے وکھریاں ویلیاں وچ وکھریاں ولان تے نمونیاں وچ بندے سن پانڈے جنان وچ مرتبان تے پلیٹاں تے عام زندگی دیاں مورتاں بنیاں ہون دیاں سن یونانی آرکیٹیکچر اپنی شان سادگی تے سوئپ وچ اپنی ادھارن آپ اے پرگامون پارتمین بیفسنس دا مندر ویکھن والیاں تھانواں نیں مانٹو دی ویش سیموتھریس دی ناٹیکے یونانی بتیاں دیاں وڈیا ادھارن نیں

دکھنی ایشیاء دکھنی ایشیاء وچ آرٹ دی ریت بڑپ ربتل توں ٹردی ہوئی اج دے ویلے تک اپڑدی اے بانڈے بتیاں آرکیٹیکچر مورتاں تے ایہ آرٹ ویکھیا جاسکدا اے مہنجدازو دی نچدی کڑی پنڈت بادشاہ مہراں جنہاں تے ہاتھی بلد تے سواسٹیکا بنے ہوئے سن تے مٹی دے وڈے مرتبان تے پانڈیاں تے مورتاں اوس ویلے دے آرٹ دا وگالہ نیں بت بنانا ہندو جین تے بدھ مت دی ریت رٹی اے اجنتا دے غار پرانی ہندستانی بتی دی اک وڈیا تھان اے ہندو بزاراں وریاں توں اپنے دیوی دیوتاواں وشنو شیوا لکشمی گنیش ہنومان اندرا رام تے سرسوتی دیاں مورتاں تے بتیاں بنا کے مندراں تے کراں وچ رکھدے آئے نیں اتلے پنجاب وچ گندھارہ بدھ مت دے آرکیٹیکچر دی وڈی تھان سی ایہ بتیاں بدھ تے اودے جیون دے دوالے نیں تے ویلے نال ایہناں دے بنان وچ تبدیلیاں آئیاں تے یونانی رنگ وی دسدا اے مغل راج ویلے ایرانی رنگ موراں وچ دسدا اے مغل راج ویلے دیاں مورتاں مغل بادشاہواں تے اوہناں دے جیون دے دوالے ای بنیاں نیں کانگڑہ راجپوت تے پنجاب مورتاں بنان دے مغلان مگروں وکھرے سکول سن مورتاں دے ول نوں انگریزاں نے آکے اپنا رنگ وی چاڑیا قطب مینار قطبادین ایک دی جت تے دلی وچ بنایا گیا اک مینار اے آرکیٹیکچر وچ پرانے قلعیاں مندراں دے مگروں مغل ویلے وچ مغل آرکیٹیکچر ہندستان دی پہچان بندا اے تاج محل بادشاہی مسجد شالامار باغ شاہی قلعہ مغل آرکیٹیکچر دے کج نشان نیں

اسلامی خطاطی اسلامی خطاطی ۱۱۱۱ یہ ایک فن ہے جو لکھنے سے تعلق رکھتا ہے بالخصوص عربی حروف خوبصورت انداز میں لکھنے کا فن ۱۱۱۱ اس فن کو اسلام سے جوڑ دیا گیا اس کی وجہ عربی زبان میں یہ فن مقبول ہوتا ہے اسلامی سماج میں قرآن کی اہمیت اور اس کی تحریر اور تحفظ اس فن کو فروغ ہونے میں کامیابی ملی ۱۱۱۱ یہ فن عربی زبان ہی میں نہیں بلکہ فارسی ترکی اردو آذری زبانوں میں بھی عام ہے

خطاطی بحیثیت اسلامی فن کافی سراہی گئی مذہب اسلام کے ماننے والے دنیا کے مختلف ممالک میں ہیں اور مختلف زبانیں بولتے ہیں یہ فن مسلمانوں کی مختلف زبانوں کو جوڑنے کا کام کیا ہے عربی فارسی اردو سندھی آذیری ترکی وغیرہ زبانوں میں بھی یہ فن مقبول ہوا قرآن کی کتابت میں یہ فن بہت ہی کارآمد رہا چھاپہ مشین ایجاد ہونے سے پہلے کاتب حضرات ہی ان زبانوں میں کتابت اور اشاعتوں کا بیڑا اٹھایا عثمانیہ دور میں

﴿دیوانی﴾ خط عروج میں آیا دیوانی خط کا ایک روپ ﴿جلی دیوانی﴾ یا ﴿دیوانی الجالی﴾ ہے رفتہ رفتہ ﴿رقع﴾ خط کا ارتقاء ہوا اشیاء خطاطی ﴿ترمیم﴾ رواجی طور پر خطاطی کے لیے قلم دوات اور رنگ اہم ہیں ﴿قلم﴾ خطاطی کے لیے مخصوص قلم بنائے جاتے ہیں ﴿برو﴾ یا ﴿بانس﴾ یا ﴿بمبو﴾ کے قلم مشہور ہیں قلم کی نوک حروف کی چوڑائی کے مطابق بنائے جاتے ہیں حروف جتنے چوڑے قلم کی نوک اتنی چوڑی ﴿دوات﴾ دوات ششی اور ہمہ قسم کے رنگ بھی استعمال ہوتے ہیں خطاطی سکھانے کے کئی مراکز بھی ہیں شہر حیدرآباد دکن میں اردو اکیڈمی انجمن ترقی اردو عابد علی خان ٹرسٹ آج بھی خطاطی میں ٹریننگ دے رہے ہیں

مساجد اور خطاطی ﴿ترمیم﴾ اسلامی ﴿مسجد خطاطی﴾ یہ بھی اسی فن کا ایک جز ہے مسجدوں کی میناروں کی تعمیرات میں اس فن کو دیکھا جاسکتا ہے مساجد میں قرآنی آیات میناروں پر گنبدوں پر اندرون گنبد پر قرآنی کلمات کا لکھا جانا فن تعمیر فن خطاطی کا ایک مرکب ہے

عبارت بسم الله الرحمن الرحيم اور الله محمد صلى الله عليه وآله وسلم مساجد میں لکھنا ایک عام رسم ہے ان کے علاوہ قرآنی آیات کا لکھا جانا بھی عام ہے

عربی زبان عربی العربية ﴿﴾ یا عربی لغة عربية ﴿﴾ سامی زبانوں میں سب سے بڑی ہے اور عبرانی اور آرامی زبانوں سے بہت ملتی ہے جدید عربی کلاسیکی عربی زبان ﴿فصح عربی﴾ یا اللغة العربية الفصحی ﴿﴾ کی تھوڑی سی بدلی ہوئی شکل ہے فصیح عربی قدیم زمانے سے ہی بہت ترقی یافتہ شکل میں تھی اور قرآن کی زبان ہونے کی وجہ سے زندہ ہے فصیح عربی اور بولے جانے والی عربی میں بہت فرق نہیں بلکہ ایسے ہی ہے جیسے بولے جانے والی اردو اور ادبی اردو میں فرق ہے عربی زبان نے اسلام کی ترقی کی وجہ سے مسلمانوں کی دوسری زبانوں مثلاً اردو فارسی ترکی وغیرہ پر بڑا اثر ڈالا ہے اور ان زبانوں میں عربی کے بے شمار الفاظ موجود ہیں عربی کو مسلمانوں کی مذہبی زبان کی حیثیت حاصل ہے اور تمام دنیا کے مسلمان قرآن پڑھنے کی وجہ سے عربی حروف اور الفاظ سے مانوس ہیں عربی کے کئی لہجے آج کل پائے جاتے ہیں مثلاً مصری شامی عراقی حجازی وغیرہ مگر تمام لہجے میں بولنے والے ایک دوسرے کی بات بخوبی سمجھ سکتے ہیں اور لہجے کے علاوہ فرق نسبتاً معمولی ہے یہ دائیں سے بائیں لکھی جاتی ہے اور اس میں ہمزه سمیت ﴿﴾ حروف تہجی ہیں جنہیں حروف ابجد کہا جاتا ہے ﴿﴾

حروف تہجی حروف تہجی سے مراد وہ علامتیں ہیں جنہیں لکھنے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے اکثر زبانوں میں یہ مختلف آوازوں کی علامات ہیں مگر کچھ زبانوں میں یہ مختلف تصاویر کی صورت میں بھی استعمال کیے جاتے ہیں بعض ماہرین لسانیات کے خیال میں سب سے پہلے سامی النسل یا فنیقی لوگوں نے حروف کو استعمال کیا بعد میں عربی کی شکل میں حروف نے وہ شکل پائی جو اردو میں استعمال ہوتے ہیں بعض ماہرین ان کی ابتداء کو قدیم مصر سے جوڑتے ہیں اردو میں جو حروف استعمال ہوتے ہیں وہ عربی سے لیے گئے ہیں جنہیں حروف ابجد بھی کہا جاتا ہے ان کی پرانی عربی ترتیب کچھ یوں ہے ابجد ہوز حطی کلن سعفس قرشت ثخذ ضظغ انہیں حروف ابجد بھی کہتے ہیں علم جفر میں ان کے ساتھ کچھ اعداد کو بھی منسلک کیا جاتا ہے جو کچھ یوں ہیں

اس طریقہ سے اگر بسم الله الرحمن الرحيم کے اعداد شمار کیے جائیں تو ﴿﴾ بنتے ہیں بعض اہل علم ہمزه ء ﴿﴾ کو بھی ایک الگ حرف مانتے ہیں اس حساب سے پھر عربی کے انتیس حروف تہجی بنتے ہیں اردو زبان میں عربی کے ان حروف کے علاوہ مزید حروف استعمال ہوتے ہیں اردو میں ہمزه سمیت کل ﴿﴾ حروف ہیں اس کے علاوہ کچھ آوازیں حروف کے مجموعے سے بھی ظاہر کی جاتی ہیں مثلاً کھ بھ وغیرہ اردو میں فن تاریخ گوئی کی صنف موجود ہے جس میں اشعار یا ایک مصرع سے کسی واقعہ کی تاریخ برآمد کی جاتی ہے اردو میں حروف کے اعداد حروف ابجد جیسے ہی ہیں اضافی حروف کے لیے بھی انہی سے مدد لی جاتی ہے مثلاً ﴿پ﴾ کے اعداد ﴿ب﴾ کے برابر ﴿ذ﴾ کے اعداد ﴿د﴾ کے برابر ﴿گ﴾ کے اعداد ﴿ک﴾ کے برابر اور ﴿ے﴾ کے اعداد ﴿ی﴾ کے برابر شمار کیے جاتے ہیں